

ולקטיר דבר שאין דרכו להקטיר חוץ לזמנו דאינו פיגול דבטלה דעתו, ולהאי שבתוספות בשבת דע"ו ע"א [ד"ה הבגד והשק] דהמחבר בגד ושק³ אין מצטרפים לטמא מדרס דבטלה דעתו, ואשר עוד בזכרוננו האי דהמוציא משא על ראשו בשבת ד' צב רע"ב, ובלא חזי לא לעניים ולא לעשירים במטלניות שאין בהם ג' על ג' אפי' חישוב עליהן בטלה דעתו, כדאיתא בתוס' סוכה ד' טז ע"א ד"ה דלא, ולהאי דמסכ' ברכות דל"ה ע"ב, אקבע עליו סעודתי מאי כו' השתא מיהו קא בטלה דעתו, ולהאי דיוצא בטלית שאחרים מתבישי' דבטלה דעתו במג"א סס"י טז, ובכל הני ליכא נזק לא לגופי' ולא לממונא ומ"מ אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם, וכן בהאי דבאשר"י בסוגי' דמעמד ג' בפ"ק דמסכת גיטין [סי' יז] דלטעם מ' דקא משני לי' ממלוה ישנה למלוה חדשה אם אין הלוה רוצה בטלה דעתו⁴.

ומקומות מקומות יש בש"ס דלא אמרינן בטלה דעתו⁵. ואשר ידעינן כעת הם בעירובין ריש דע"ט דאפילו ארנקו נמי מבטל אינשי (מיהו התם טעם בצידי "הנח לאיסור שבת", ומ"מ בתוס' בסוכה ריש ד"ד העירו ממקום זה על ביטול כרים וכסתות, ואפשר דמה שכתבו לא דמי לארנקי רצונם משום דהתם איסור שבת, ומהאי דמוציא משא על ראשו הנ"ל דהוי נמי איסור שבת נראה דל"ק מידי דוהו להיפך, דבארנקי לא בטל דעתו מפני שהוא מצלת אותו מאיסור שבת, ובמוציא משאו בטלי' דעתו שהיא היתה מביאתו לאיסור שבת), ובזבחי' דצ"ד ע"א "מאן דאמר ראוי הא נמי ראוי דאי בעי מחשב עלי" (ובתוס' סוכה טז א הנ"ל הטעם דל"א בזה בטלה דעתו מ' דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. וי"ל בנ"ד נמי עכ"פ בניכר מחשבתו לקבוע מתוך מעשיו כגון דאמר על פת פחות מביתר כביצה ניזל ונאכל נהמא זו, ל"א בטלה דעתו, והאי דברכות הנ"ל מיבעי בעי' בלא ניכר מתוך מעשיו אלא דיודע בעצמו שחייב

ק' רבנים לישא אחרת עליהן (תש' שבות יעקב ח"ג סי' כ"ט) והכל מטעם חשש הרהור, ע"כ ראו המתקנים שגם הקריאה בס"ת בימים אלו יהי' ע"י מטוהרים יותר מכל הרהור, ואקוה שכאשר יודיעו מעלתכם לחפנויים טעם התקנה תפייסו ולא ילוננו עוד.

מאת הדורש שלומם ומברכם.

סימן כב

בחג העבר סח צורבא מרבנן לפני, דמאי דפחות מביתר כביצה פת א"צ סוכה היינו בסתמא, אבל אי קבע עליו א"צ לפניו דצריך סוכה¹, וכאשר נמתי לו דאפשר דל"מ קביעתו דאמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם, חזיתי לדעתו שהי' זר בעיניו היותי נבוכ בדבר הברור לו כשמש, וגם היום לא להראות שאינו מלתא דפשיטא אבא בזה, כי זה אינו כדאי לברר, דממילא מובן כי לא לאדם לחדש דין נגד סתימת הש"ס וראשונים ובעלי הש"ע בלי טעם וסברה ברורה, ולהחליטו עד שיהי' היפוך דעתו מן הזרות, אבל באתי לחקור להדין נוטה יותר אם צריך סוכה או א"צ בקובע על פת בפחות מכיתר בביצה².

וראשונה יסעו רעיוני לדין בטלה דעתו שבמקומות שונים, וארא בתחלה בהאי דאמרינן בפסחים דמ"ד ע"א אי בעינא קא שריף לי' בטלה דעתו כו' ובהאי דמס' סוכה ריש עלה ד' במיעטה בכרים וכסתות, ואביט ואין עוזר מאלה לנ"ד, די"ל שאני הני דמזיק וחובל בעצמו או בממונו, ודעת שוטים היא ובטלה, ופניתי אני להאי דאיתא במתני' במנחות ד' יב ע"א במקטיר לאכול דבר שאין דרכו לאכול

1 עיי' מ"א סי' תרל"ט ס"ק ו' שכתב בסה"ד: "ומיהו לענין פירות לא נ"מ דקיי"ל דפירי לא בעי סוכה ואפי' אכל הרבה וקבע עליהו, וכ"מ בגמ', מכל מקום נ"מ לענין מיני תרגימא דבעי סוכה אם קבע עליהו היינו כשאכל כביצה דומיא דפירי למ"ד דבעי סוכה", ועיי' בפמ"ג שהבין כוונתו דבמיני תרגימא מועיל קביעתו רק אם אוכל יותר מכביצה, אך אם קבע על פחות מכביצה אינו חייב. וכתב ע"ז: "וצ"ע דלפי"ז משמע דפת אם קבע עליה אף בכזית בעי סוכה", וראה בהגהות רע"א שביאר באופן אחר את דברי המ"א. וראה משנה ברורה שם ס"ק טו ובשער הציון שם. ובביאור הלכה שם הביא בשם המאמר מרדכי שמסיק דבדידה תליא מלתא דכל שהוא קבע עליו אע"פ שלא היה שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו חשיב קבע, אף דלענין פת הבאה בכיסנין מבואר בסי' קפח דבעינן דוקא שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, הכא דבעינן תשובו כעין תדורו כל שקובע עליו הויא קביעות להצריכו סוכה ובדידה תליא מילתא. ועיי"ש בפנים שאינו מפורש אם גם על פחות מכביצה דעתו כן.

2 בשולי כתבי היד כתב המעתיק: ועיי' בגליון מסכת סוכה לאא"ז הג' מוהר"ש ז"ל בדף ד' ע"א מציין שם עוד איזה מקומות: כלים פרק כ"ז מ"ג בברטנורא, ר"ה דף י"ד ע"א רש"י ד"ה איכא בינייהו, אור"ח סי' קס"ח סעי' ו'.

3 כאן העיר המעתיק: נכתב בטעות וצ"ל בגד עור, ועיי"ש ד"ה הבגד, וכ"כ הברטנורא כלים פכ"ג משנה ג'.

4 בספר קהלות יעקב ברכות סי' ל מציין למקומות שהוזכר בטלה דעתו אצל כל אדם: שבת צא, א, קמד, ב, תוס' שם עד, ב ד"ה חכמה צה, ב, תוד"ה ניקב, עירובין ל, ב, שם כד, א, תוד"ה אבל, ר"ה יד, א, רש"י ד"ה איכא, נדרים נד ב, רש"י ד"ה וכן, זבחים צה, א, תוד"ה מעיל, מנחות ע, א, כריתות כא, ב, גדה מט, א תוד"ה אלא, ר"ש פ"ג דטהרות מ"ב, ריטב"א עירובין כח ריש ע"ב, ויש להוסיף חידושי הר"ן שבת קג, א, ועיין שפת אמת שם, ועיי' עוד פרי חדש יו"ד סי' קיג ס"ק ג. וראה לעיל סי' ב.

5 עיי' חולין קב, ב, לענין בהמה בחייה אם לאברים עומדת, אמר רבא את"ל סבר רבי מחשבת אוכלין שמה מחשבה, חישוב לאכלה אבר אבר ואכלה כולה חייב, עיי"ש ברש"י דגלי אדעתו דלאברים עומדת, ול"א בטלה דעתו אצל כל אדם.

לפירות לא דמי ד"ל דאף לכשת"ל דעל פחות מביתר כביצה פת נמי לא קבעי אינשי כלל, מ"מ י"ל דשניא היא מפירות, ד"ל דדוקא במידי דאין בו מציאות קביעות לעלמא כמו בפירות דלא קובע עליו אדם אם מעט ואם הרבה אכל, הכא לא יועיל מה שהוא קובע, אבל היכי דיש בו מציאות קביעות לאנשי דעלמא ביתר מכביצה מועיל, ולתבשיל י"ל נמי לאו דמו, דהתם באוכל מהתבשיל יתר מכביצה, האי שיעורא יש לו קביעות בעלמא (רצוני בעלמא דאף דלא על הלחם לבדו יחי' אדם, מ"מ עיקר אכילה דעלמא שהוא פת לחם מב' קביעות) משא"כ בנ"ד דאכילתו בשיעור זה אין לו קבע בעלמא לא מהני קביעתו ידידי.

וכדי להטעים יותר כל אחת מהסברות שבחלוקים אלו שאני מחלק, תרתי אני בליבי אחר כעין דבר הדומה ומצאתי, והוא דכל מעלת הקביעות הוא משום דמה דקובעי' עליו אינשי מורה על שויה וחשיבות של הדבר, וי"ל דיסוד אשר גם היכי דלא קבעי אינשי עלי' מועיל מה שהוא קובע עליו, הוא כעין האי דפ"ק דקדושי' (דף ח ע"א) דר"כ שקיל סודרא דלא שוה ה' סלעים בפדיון הבן ואמר לדידי חזי לי ה' סלעים, ה"נ יכול אדם הקובע לומר לדידי חזי לי, שוה וחשוב הוא בעיני לקבוע עלי' (דלרמב"ם לא דוקא גברא רבה כר' כהנא אלא גם כל כהן יכול לאמור לדידי שוה ה' סלעים, וגם להר"ן שהשיג על הרמב"ם וס"ל דרק גברא רבא יכול לומר לדידי' שויה מסתברא דזה דוקא במידי דממון דשויה ידידי' תלוי בחשיבות האדם, דהחשוב יפור ממון יתר משויה הבגד שלא לזלול בכבודו לצאת בבגד שאינו לפי ערך גדלו ותפארתו משא"כ אדם בזוי שאין לו לחוש לכבוד, אבל במידי דאכילה התלוי באות גפשו של האדם, ובני אדם משונים בטבעם זה אוהב לאכול מה שהשני לא יאהבהו, אין הבדל בין אדם חשוב ללא חשוב). ואומר אני דעד כאן א"י לומר לדידי חזי לי האי סודרא, אלא משום דפודין בסודרא אבל אלו ה' הדין שלא לפדות בסודר כ"א בדבר חשוב ממנו לאו כל כמיני' ה' לומר לדידי חזי לי הסודרא כהאי מידי דחשוב שפודין בו, ומנא אמינא לה, מהאי דהתוספ' ריש מסכת קדושין אחר שהוכיחו דהיכי דלא רבי קרא דשוה כסף ככסף אמרי' דכ"מ דכ' כסף בעי כסף בעין לא ש"כ כתבו "ופדיון הבן דכתיב בי' כסף ואמרי' לקמן ר"כ שקל סודרא כו' ומנ"ל דש"כ ככסף, ולכאורה לא ידענא מאי ק"ל, הא י"ל דאה"נ דפדיון הבן בעי כסף בעין דחשוב יותר מש"כ, מיהו הא בעי נמי בפדיון הבן חמשה סלעי', ומ"מ עובדא דר"כ שאני משום דאמר לדידי חזי ה' סלעי', ה"נ י"ל עובדא דר"כ שאני דאמר לדידי חזי הסודר ככסף בעין, דאטו לישנא שאמר "לדידי חזי ה' סלעי'".

לקבוע) ובהר"ן ובתוספ' בסוגי' דמעמד ג' [גיטין יג, ב] סוף ד"ה גופא נראה דלא ס"ל מ"ש הרא"ש דאמרינן בטלה דעתי' דהלוא הנ"ל (בזה י"ל דגם להרא"ש דבטל דעתי' הוא משום דהוא להזיק את עצמו להפריד ההנאה דשינוי ממלוה ישנה למלוה חדשה, וכן בהאי דיוצא בטלית הנ"ל י"ל דהוי כמזיק לעצמו ולצאת במה שמתבייש בו) ומי שהוא בקי ממני ודאי ידע עוד מקומות חלוקה בענין בטלה דעתי' וע"כ נ"ד רפ"א אי אמרינן ב"ד אצל כל אדם או לא.

אוצר החכמה

והנה לענינינו שהדינים צריכי', סוכה עצמו, ג"כ שינים זה מזה בענין בטלה דעתי', דבפירות גם בקבע עליהו א"צ סוכה ואלו בתבשיל העשוי מחמשת המינים אי קבע צריך סוכה (בש"ע סי' תרל"ט [סעי' ב]) ובפשוטו, טעם החילוק דקים להו ו"ל דבפירות רובא דאינשי לא קבעי עליהו, אבל בתבשיל כו' איכא אינשי דקבעי, ומ"מ נדון דידן לא ידעי להו מיניהו דמיא, ולכאורה נ"ל ראוי דהיכי דמניעת הקביעות אינו משום גריעת עצם המין כ"א מ' מיעוט כמותו מועיל בקבע הוא על כמות הקטן, והוא, דמסתברא ודאי דאף דקבעי אינשי אתבשיל של חמשת המינים, מ"מ לא קבעי כ"א כמות אשר קובעים עליו בפת הבא בכסנין, דהא חזינן דפת הבא בכסנין עדיף מתבשיל, דאי קבע על כסנין מברך אחריו בהמ"ז, ולא מצינו שיברך בהמ"ז בתבשיל העשוי מחמשת המינים (אלא ד"ל דזה משום דברהמ"ז תלוי בתירותא דנהמא, ומ"מ מסברא נראה דלא עדיף תבשיל כזה מפת כיסנין) ובפת הבא בכיסנין השיעור שקובעי' עליו אנשי הוא כארבעה ביצים שהוא שיעור סעודה לענין עירוב (בסי' שסה) כמו שהעלה בס' כפות תמרים ביומא (דף עט ע"ב סוף דבורו שעל התוס' ד"ה מיני תרגימא) והרי ודאי סתימת ל' הש"ע סי' תרלט "תבשיל כו' אם קובע עליו חשוב קבוע וצריך סוכה" מורה גם בקובע רק על שיעור הנאמר לחיוב סוכה דהיינו יתר מכביצה, אלמא אף דעל שיעור זה לא קבעי אינשי בתבשיל, מ"מ כיון דקבעי על שיעור גדול מועיל מה שקובע הוא גם על שיעורא הזוטר מיני', וה"נ בפת כיון דקבעי אינשי על יתר מכביצה מועיל קביעותא ידידי' גם ע"מ דזוטר מיני'.

ומ"מ י"ל דאין זה ראוי דהנה מה שאמרתי דנ"ד רפ"א בידי אם דומה הוא לפירות, או דעל פחות מביתר כביצה איכא דקבעי ודומה לתבשיל של ה' מינים דמועיל קביעותי' ידידי', נ"ל אפשר דלא דמי לא להאי ולא להאי,

מזה ל"מ קביעותא, והכי פסק הש"ע (סי' קסח סעי' ו) אלמא דל"מ קביעות ידידי' בשיעור דלא קבעי אינשי, (בג"ד יהי' כש"כ דל"מ לפי סברתינו דבשיעור שיש לו בעלמא חשיבות לקבוע יותר מסתבר שיועיל קביעותי' ידידי' מבג"ד מ' דבפחות מביתר כביצה א"ל חשיבות בעלמא) ומה שהערותי מתבשיל דמסתבר דלא קבעי אינשי כ"א על ד' ביצים, ומ"מ משמעו דמועיל קביעותי' על כיתר מכביצה באמת שנלד"ק דמ"ש מהאי דבסי' קס"ח.

ולמאי שכ' בס' כפות תמרים שם דיש ג' חלוקי' א' עראי, ב' לא עראי ולקבע נמי לא בא, ג' קבע, ויש לחיוב סוכה לא בעי קבע אלא כל דאינו עראי חייב, ולבהמ"ז בעי קבע, נחא, די"ל חילוק כזה גם גבי קביעות ידידי' דקביעותא ידידי' על פחות משיעור דקבע עליו אינשי, עושה מחצה דמוציאו מתורת עראי אבל אינו מביאו מ"מ לתורת קבע, וא"כ בתבשיל חייב בסוכה גם בפחות מארבעה ביצים אי קבע מ' דהוציאו מתורת עראי, ובסי' קסח אינו מברך ברהמ"ז משום דלא הביאו לתורת קבע, אך המחבר הזה חולידו משום דק"ל אמאי בעי בכסנין ד' ביצים לברך ברהמ"ז, והא חזינן דיתר מכביצה הוי קבע דהא צריך סוכה, ולזה המוציא דבסוכה א"צ קבע אלא כל דאינו עראי צריך סוכה, ושיש ג' חלוקי', והוא רחוק בעיני, אלא י"ל נהי דבפת הוי קבע ביתר מכביצה מ"מ בכסנין גרוע מפת ולא הוה קביעות עד ד' ביצים, ומכיון שכן דאין חילוק בין ברהמ"ז לסוכה נשאר שאלתו, אמאי בברהמ"ז ל"מ קביעותי' על פחות ממה דקבעי אינשי בכסנין, ובסוכה מועיל קביעותי' על פחות ממה דקבעי אינשי בתבשיל, וע"כ נצטרך לומר דתבשיל עדיף לענין זה מכיסנין, דבתבשיל קבעי אינשי נמי איתר מכביצה, וג"ז לא מחזור דא"כ גם בלא קבע יהי' צריך לסוכה כמו שהדין בפת ונצטרך שוב לחלוק בין הדבקים — ועכ"פ תהי' הראי' קמה גם נצבה, מהאי דסי' קסח בג"ד דל"מ קביעותי' אפחות מיתר כביצה.

ולשון הרא"ש בפרק הישן סי' יג "אבל פירות לא בעי סוכה דקבע דידהו כאכילת עראי דפת" ואם רצונו ענין סבריי, כי לא חשוב יותר מעלת הקבע דבפירות ממעלת הפת דחשוב מפירות בלא קבע, יש לשאול מי מדד בשעלו חשיבות קבע וחשיבות פת, ואיה שוקל שמעלת קבע אינו מכריע על מעלת הפת, וע"כ נ"ל דרצונו כעין לימוד דבר מדבר, והיינו דזה פשיטא לי' דבאכילת עראי דפת היינו פחות מכביצה גם אם הוא קובע עליו לא יועיל וא"צ סוכה, והרי זה בא ללמד דמאכל הפטור מסוכה מצד עצמותו ל"מ קבע ידידי' להצריכו סוכה ה"ה קבע דפירות (היינו ביתר

אינו סובל דחוי לי' כסלעי' בעין, ואדרבה הא לא אמר לדידי' חזי שוה ה' סלעים, כ"א אמר חזי ה' סלעי' דמשמעו יותר סלעי' בעין, ונ"ל דפשוט ה' בעיניהם דלאו כל כמיני' דאדם, כ"א להעלות על מין החשוב כבר, חשיבות יותר, לא לתת תורת חשיבות של מין זולתו עליו, וע"כ אלו ה' צריך לפדיון ממון בעין לאו כל כמיניה לומר חשוב בעיני הסודר כחשיבות כסף בעין, שאינו מינו כלל, וממנו אקח להטעים סברת חלוקי הראשון דאף דבפירות ל"מ קביעות ידידי' מ"מ נ"ל דבפת פחות מיתר כביצה מועיל דפירות שא"ל חשיבות בעצם, אי"ל לדידי' חזי כמו פת שאינו מינו, דזה דומה למאמר לדידי' חזי סודר ככסף, אבל פת דביתר מביצה יש לו חשיבות יכול לומר לדידי' חזי וחשוב פחות מכמות יתר מכביצה כמו יתר מכביצה, דזה דומה להאומר לדידי' חזי סודר השוה פחות מה' סלעי' כסודר שוה ה' סלעי'.

אוצר החכמה

ומדמיון זה אתנהלה לאטי להטעים ג"כ סברת חילוק השני, בין תבשיל לפת פחות מיתר כביצה, והוא דהר"ן פ"ק דקדושי' (דף רט ע"ב סוף ד"ה גרסינן בגמרא תניא) חידש דבמקדש בפחות משה פרוטה אף דאמרה המוקדשת לדידי' הוא ש"פ לא מהני דדוקא כשהוא ש"פ והוא כבר ממון בעלמא, (אלא שבענין זה צריך יותר מש"פ) כל כמיני' להעלותו, אבל פחות משה פרוטה שאינו בעלמא ממון לאו כל כמיני' לתת עליו תורת כסף וממון, וממנו אקח להטעים סברת חלוקי זה, דבתבשיל דמיירי באוכל מעט יתר מכביצה דבעלמא יש עליו כבר תורת חשיבות (אלא דקביעות אינשי בתבשיל הוא כשיעור גדול מזה כמו שכתבנו לעיל) יוכל להעלותו לתורת חשיבות שכבר עליו בעלמא, על שיעור שאינו חשוב (בענין זה התבשיל), אבל בפת פחות מיתר כביצה דא"ל תורת חשיבות בעלמא לאו כל כמיניה לתת עליו תורת חשיבות.

וא"כ הראיה שרצינו בה לעיל דקביעותא ידידי' מהני בג"ד מדמהני בתבשיל בפחות ממה דקבעי אינשי עליו (דהן קבעי רק אכארבעה ביצים וקביעותי' ידידי' להצריך סוכה מהני ביתר מכביצה) ממילא נידחית, די"ל איתר מכביצה בתבשיל שפיר מהני מ' דיש לו קביעות בעלמא, ובג"ד ל"מ דלתת תורת חשיבות על מה שא"ל חשיבות בעלמא לאו כל כמיניה, ונ"ל עוד לכאורה ראי' גדולה להיפוך ממה דסליק אדעתאי בראי' זו לומר דכל דמניעת קביעותא דאנשי תלוי במיעוט הכמות מועיל קביעותיה ידידי', דהא דעת הרמב"ם דמה דמברך על פת הבא בכסנין ברהמ"ז אם קובע עליה, זה דוקא באכל שיעור דקבעי אינשי עליו, (ולמ"ש לעיל היינו כארבעה ביצים דוקא) אבל בפחות

מכביצה דא"צ סוכה מצד עצמותו ל"מ קבע ידי' להצריכן
סוכה.⁹

והנני מוסיף מיא וקמחא לעשות פירוש זה בהרא"ש יותר
נוח וגם שיהי' טעם נכון למה הי' זה פשוט בעיני
הרא"ש דל"מ קבע ידי' כאכילת עראי דפת. ואומר דמלות
"אכילת עראי" יש לו שני פנים או עראי מצד כמות
המאכל (שהוא פחות מכביצה בלי פנות אם הוא קבע עליה)
או עראי מצד האוכלו שאינו קובע עליו מידי אוכלו אותו,
אלא דיבדילו השני פנים ע"י אות השימוש, דעל עראי מצד
כמות המאכל, יאמר אוכל אכילת עראי בלא בית השימוש, ועל
עראי מצד האוכלו יאמר אוכל באכילת עראן עם ב' השימוש,
ודבר זה למדתי מהסוגי' שבפרק יו"כ (דף עט ע"ב) דרצו
לדייק התם דפירי בעי סוכה ממ"ש רבי הביאו לפנינו תאנים
וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה "אכילת עראי אין
אכילת קבע לא", ומשני "אימא אכלנום באכילת עראי חוץ
לסוכה", ואב"ע אכלנום אכילת קבע ואכלנו פת אכילת
עראי בהדיהו חוץ לסוכה. ביאור הדברים, דתחילה רצו
לדייק דפירי בעי סוכה דאין חלוק בין פירות לפת ורק משום
דהי' אכילת עראי מצד כמותן (שהי' פחות מכביצה) דהכי
מורה לשון אכילת עראי אכלום חוץ לסוכה, הא אלו הי'
אכילת קבע מצד הכמות (שהי' יתר מכביצה) הי' צריך סוכה,
ומשני "אימא אכלנום כו" ר"ל לעולם אימא לך דפירות
חלוקין מפת דאף דבפת כשהוא קבע מצד כמות המאכל
לחוד צריך סוכה מ"מ בפירות כה"ג א"צ סוכה עד שיהא
קבע גם מצד האוכלן שיהא הוא קובע עליהן, ואי תקשה
לך לשון אכילת עראי המורה על עראי מצד המאכל דתידוק
מיני' הא אכילת קבע מצד המאכל צריך סוכה, אימא לא
תתני אכילת עראי בלא בית, תני באכילת עראי עם בית
דהיינו שהי' מצד האוכלין עראי ותידון מיני' רק דאלו
הי' קבע גם מצד האוכלין הי' צריך סוכה, ואמר שוב
ואב"ע אכלנום כו' ירצה דלתירוץ זה עוד יותר חלוקי'
פירות מפת, דבפירות אף בדאיכא נמי קבע מצד האוכלין
מ"מ א"צ סוכה, והאי אכילת עראי שאמר רבי לא אמרו
כלל אפירי אלא אפת דאכל בהדיהו אבל על הפירות הי'
קובעי' עצמן ומ"מ אכלום חוץ לסוכה.

[1234567 ת"א]

ומעתה מדקתני במתני' (בפרק הישן דף כה ע"א) "אוכלין
ושותים עראי חוץ לסוכה" דמשמעו עראי מצד
הכמות המאכל והמשקה, ולא תני אוכלין ושותין עראי
באכילת עראי, דהוה מבואר דאף דהוה עראי מצד המאכל

9 לפנינו בגמ' הגירסא אימא אכלנום כאכילת ארעי חוץ לסוכה,
וא"כ דברי הרא"ש הם בעצמם דברי הגמ'.

מ"מ אינו פטור מסוכה עד שיהי' עראי גם מצד האוכלו.
מזה הי' פשיט ליה הרא"ש דעל פחות מכביצה ל"מ קביעות
ידי' ובמאכל עראי לחוד סגי' ואף דאינו אוכלו באכילת
עראי כ"א קובע עליו מ"מ א"צ סוכה. ולכן נמי אין דוחק
בפירושי בהרא"ש משום דלא הזכיר בדבריו קבע בפת
פחות מכביצה (והכי הו"ל למימר, דקבע ידיה כקבע אכילת
עראי דפת) דזה מעצמו מבואר דלשון "אכילת עראי" בלא
בית מורה רק על עראי דהמאכל בין קבע הוא בין לא קבע
(וכש"כ עוד כשהוא נסמך למלת "דפת" דלשון "אכילת
עראי דפת" מורה יותר דעראי מצד הפת הנאכל הוא, ואף
דליכא נמי עראי מצד האוכלו).

והר"ן ב' הישן (במתני' ר"א אומר י"ד סעודות [כו. א.])
מפני דלא ניחא לי' למימר שמה שצותה התורה
לאכול בליל א' דחג בהסוכה יהי' על מה שא"צ סוכה
בשאר יומי דחגא, הוקשה לו על האומרים דכיון דחיוב
אכילה בסוכה בליל א' משום דאתקש לאכילת מצה סגי'
בכזית דומיא דמצה, ודחק דמשום החיוב לאכול עשאתו
התורה קבע, והלא יש להלוך ברחבה דכך י"ל, התורה
חייבתו לאכול בליל ראשון בסוכה מה שבכל ימות החג
צריך סוכה אי בעי לאכלי', ומדאיתקש למצה ילפי' דבאכילת
כזית נמי סגי' בליל א', והיינו שחייבתו כשאכל כזית לחוד
שיקבע עליו להביאו לידי חיוב סוכה בכל ימות החג כדי
לקיים בליל ראשון מצות אכילת סוכה במידי דבעי סוכה,
ולמ"ש דעל פחות מיתר כביצה גם בקבע עלי' א"צ סוכה
ניחא, דא"א לתרץ הכי, דעדיין אף אם נקבע עלי' ל"מ
קביעותי' וצריך לומר דהתורה עשאתו קבע.

ובני הנגיד המופלג מ"ו יוסף נ"י כשמעו הדברים אמר
לסייעני מהסוגי' שמובאה למעלה דקאמר "ואב"ע
אכלנום אכילת קבע ואכלנו פת אכילת עראי בהדיהו" דיש
להבין מה רצו במאמר זה ואכלנו פת כו' דפשיטא דאכילת
עראי דפת אינו מביא לידי חיוב סוכה, וכיון דמשום קביעותו
על הפירות לא נתחייב פשיטא דאכילת עראי דפת דבהדי'
לא מעלה ולא מוריד, אע"כ רצונם לומר, ואכלנו פת כו'
בהדיהו, ר"ל ג"כ בקבע כמו שקבענו על הפירות כך קבענו
על הפת, ואשמעי' לך בזה מה שרצינו, דעל עראי דפת ל"מ
קביעותא ידי' כמו שאינו מועיל על הפירות, ויפה אמר,
וביותר לפי שדקדקתי לעיל דלשון אכילת עראי בלא בית
סובל גם בדקבע הוא עלי'. (אלא דיש לדחות, די"ל דאשמעי'
לך, דלא תימא נהי דבאכל פת פחות מן יתר כביצה לחודי'
עראי הוה, מ"מ אי אכל עמיה פירי בקבע חל גם על אכילת
[פת] דין קבע וכעין שכ' בס' באר היטב (בסי' קסח ס"ק ח)
בקבע על פת כסנין ואכל עמו בשר אף אלו אכל הכסנין

ואף שכתבו התוס' שם דלא מקרי התראת ספק הכא וחייב מלקות, מ"מ יודו גם הם דפלוגתא זו דרב ושמואל לא למלקות נשנה כ"א לחטאת, דאי למלקות נשנה מה אכל חלב דנקט הול"ל אכל נבילה, אלא דהתוס' כתבו הדין דלרב גם מלקי לקי אי אתרו ביה, ותדע דאלו הי' פלוגתתם מתפרש רק לענין מלקות, הו"ל להתוס' שלא לשנות לשונם מביתר מקומות והי' להם לכתוב דרך קושיא ופירוקא והי"ל לכתוב וא"ת והא התראת ספק הוא וי"ל כיון דהשתא אגלאי מלתא למפרע ל"מ התראת ספק, והם לא עשו כן אלא כתבו "ולקו על חלב שאכל דל"מ התראת ספק" והיינו דקושיא ליכא דלענין חטאת נשנה אלא דינא קאמרי, וכן מצאתי לפרש כוונת התוס' בת' גודע ביהודה ח"א חאה"ע סי' ו' ¹².

סימן כג

בחבורתינו אתמול נפל ספק אם יוצאי ידי ד' מינים במחובר כגון שיטול האתרוג בידו כמו שהוא גדל באילן, וטעם האומר לפסול דכ"ז שהוא מחובר, אינו אלא כנוגע באתרוג והתורה אמרה ולקחתם, ואנכי חלקתי עליו דמנא לי' הא כיון שנטלו בידו מה לי מחובר ומה לי תלוש ויודעני ר"מ דעתו ¹.

וזאת תשובתי, גרסי' במס' ע"ז דף מז ע"א לולב של אשירה כו' אשירה שבטלה קא מבעיא לי', אי אמרינן יש דיוחוי, וע"ש ברש"י כיון דבעודו אשירה הי' נדחה, והנה אם נימא דד' מינים פסולי' במחובר, ע"כ נאמר שכל עוד שהוא מחובר, אינו בתורת לולב כלל עד שנוכל לומר עליו כיון דאדחי אדחי, וכמו דבר שהי' נדחה קודם החג, וכשהגיע החג כבר הי' נראה, ל"ש בו תורת דחוי, כיון דבעת

¹² עיי' שו"ת חתם סופר י"ד סי' קנא שסבר להוכיח מדברי התוס' הללו דפירשו פלוגתת רב ושמואל לענין מלקות, דחטאת לא מיחייב עד עשרים וכתב: "אבל באמת זה ליתא, ושערי תירוצים לא ננעלו כאשר ביארתי במק"א, אבל האמת משנעשו בני מצוה בשנים וסימנים מתחייבים בכל חיובי תורה בב"ד של מעלה ושלמטה, דאלת"ה למ"ד יולדת ומצורע וגזיר חוטאים הם לא מייתי קרבנם קודם עשרים, וישתקע הדבר", ועיי' שב שמעתא, שמעתתא א פ"ג, שמוכח דלשיטת הרמב"ם פלוגתת רב ושמואל היא רק לענין חטאת ולא לענין מלקות. ¹ עיי' בפמ"ג סו"ס תריג שמסתפק בדין זה, ויבשדי חמד כללים מערכת הל' כלל קמא אות ח הביא בשם הרש"ש בסוכה מב, א, והצל"ח שבת קלו שייצא בזה. אמנם בשלטי גבורים פ"ג דסוכה הביא בשם הריא"ז דד' מינים צריך להגביהם ממקומם כדי לצאת ידי"ה. וראה בכפות תמרים סוכה לט, א, שכתב דצריך להגביה את הד' מינים כדין קנין הגבהה, טפח או ג' טפחים, וראה בספר עמק ברכה סי' כא.

לבדן לא הי' שבע, מ"מ מברך אחרי' בהמ"ז, קמ"ל דל"א הכי, ושאני נידון הנ"ל דקביעות הכסנין יש בי כח לחייב בהמ"ז וע"כ מושך אחריו בכחו גם הפשר להשלים שיעורי' משא"כ הכא דקביעות הפירות אין בו כח חיוב לעצמו, ואיך דבר הפטור יטול חיוב על שאר דבר הפטור) ומכל הליו טעמי קרוב בעיני' שאלו נשאלתי על ככה הייתי מורה דא"צ סוכה בפת פחות משיעור אף דאיהו קבע עלי'.

עוד על מדוכה זו נתעצם האי מרבנן לומר דכיון דב"ד שלמעלה אין מענישין על פחות מבן כ' ¹⁰ ע"כ בן י"ג ויום א' שלא הביאו שתי שערות דהוי ספק וחיישי' שמא נשרו לא מקרי לענין אכילה ביו"ה ספק איסור שיש בו כרת (דלא כהראב"ן שבב"י הלכ' יוה"כ סוף סי' תרט"ז) ואני נמתי לו, לדבריק כשמנה הרמב"ם ריש הל' שגגות מ"ג דברים שחייבים עליהם כרת, הו"ל לכתוב והני מילי כשהגיע לעשרים שנה, והוא מ"מ עמד להסתפק אי פחות מבן כ' מביא אשם תלוי כיון שאין בודונו כרת לדעתו (ולא ידעתי למה העמיד ספקו על הבאת א"ת ולא על הבאת חטאת ¹¹, אלא שלא חששתי לענות עוד על דבר זה). ואחרי לכתו ממני נזכרתי בהאי דפרק הערל (דף פ ע"א) באכל חלב כו' עד בן שמונה עשרה וגולדו בו סימני סריס רב אמר נעשה סריס למפרע, הרי מבואר דמביא חטאת על החלב שאכל כי אתגלאי מלתא שהי' גדול, והרי חטאתו אינו בא כ"א על מעשה שזדונו כרת והרי עדיין לא הי' אף בן י"ח שנים אלמא דמ"מ הוי לדידי' גמי איסור שיי"ב כרת ומביא חטאת (ומבואר ממילא דבפסק מביא א"ת דכל שגגתו חטאת ספיקו א"ת).

¹⁰ שבת פט, ב: דל עשרים דלא ענשו עליהו. פירוש המשניות לרמב"ם סנהדרין פ"ז על המשנה הבא על הזכור.

¹¹ עיי' ספר תיבת גמא לפרי מגדים פרשת חיי שרה אות ב שמסתפק בדבר זה אם פחות מבן עשרים חייב אשם תלוי ובחטאת פשיטא ליה שמביא ומביאו בפתחי תשובה יו"ד סי' ת' סק"ג. ועיי' שו"ת חכם צבי סי' מט שהקשה קו' זו בשם המהר"ל מפראג איך מחייב קרבן מבן י"ג עד כ', ותירץ: "דכיון שהוא בן י"ג ויום אחד חייב בכל מצוות האמורות בתורה, וקרבן חטאת היא אחת מתרי"ג מצוות, נמצא כל מי שהוא איש חייב בה, אלא שהתורה גילתה לנו בהיקשא לע"ז שלא תאמר דאף חייבי לאווין בכלל אחת ממצוות ה', דליתא אלא באסורי כריתות, אבל לענין איש שהוא בר עונשין ומצוות בכל התורה אין לנו לומר שיפטר מקרבן חטאת, ובייחוד כיון שבע"ז עצמה בן י"ג חייב חטאת", ודעת רבנו בתירוק הקושיא, דאין קרבן חטאת תלוי בחיוב כרת אלא באסור כרת, ואא"ז הגאון ר' רפאל קצנלבוגן, זצ"ל ("באר ראי" עמ' קיד) תירץ לפי"ז מה שילה"ק על שיטת הראב"ד בהל' מילה פ"א דמי שלא מל כל ימיו בעמוד והמול קאי ויפקע ממנו אסור כרת למפרע, וא"כ איך יצויר קרבן חטאת על מילה, והרי יכול ליפקע ממנו החיוב, ותירץ דאין הקרבן על חיוב כרת אלא על אסור כרת. ודעת הראב"ד דהחיוב כרת יפקע אך אסור דעבר, עבר.